

**MAHKUMLAR NAZORATINI TASHKIL ETISHDA AXBOROT
TEXNOLOGIYALARINI QO‘LLASHGA OID HUQUQIY NORMALARNI
TAKOMILLASHTIRISH**

Bekchanov Jumanazar Adamovich

*Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, ijtimoiy-iqtisodiy fanlar
fakulteti, huquq kafedrası o‘qituvchisi*
bekchanovjumanazar@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu ilmiy-yuridik tezisdá mahkumlar nazoratini tashkil etishda axborot texnologiyalarini qo‘llashning huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Tezisdá mavjud normativ-huquqiy hujjatlar, ularning cheklovlari va samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar bayon etilgan. Shuningdek, xalqaro tajriba misollaridan kelib chiqib, elektron monitoring tizimlarini joriy etish va shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish bo‘yicha normativ-huquqiy mexanizmlar taklif qilinadi. Tezisning maqsadi - jinoyat-ijro tizimida axborot texnologiyalarini qonuniy asosda samarali qo‘llash va huquqiy me‘yorlarni takomillashtirish.

Kalit so‘zlar: mahkumlar nazorati, axborot texnologiyalari, elektron monitoring, huquqiy normalar, shaxsiy ma‘lumotlarni himoya qilish.

1. Kirish. So‘nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ijtimoiy va huquqiy tizimlarda keng qo‘llanilmoqda. Jinoyat-ijro tizimida ham ularning roli ortib bormoqda. Mahkumlarni nazorat qilish jarayonida elektron monitoring, video nazorat, ma‘lumotlar bazasi va boshqa axborot tizimlaridan foydalanish samaradorlikni oshiradi, jinoyatchilikning oldini olish va huquqiy hujjatlar ijrosini nazorat qilish imkonini beradi.

Biroq, AKT qo‘llanishining huquqiy asoslari yetarli emas. Mahkumlar nazorati bilan bog‘liq an‘anaviy usullar ko‘plab cheklovlarga duch kelmoqda, va bu jarayonda shaxsiy ma‘lumotlar xavfsizligi masalasi dolzarb bo‘lib qolmoqda. Shu nuqtai nazardan, axborot texnologiyalarini jinoyat-ijro tizimida samarali va huquqiy jihatdan to‘liq qo‘llash uchun normativ-huquqiy bazani takomillashtirish zarur.

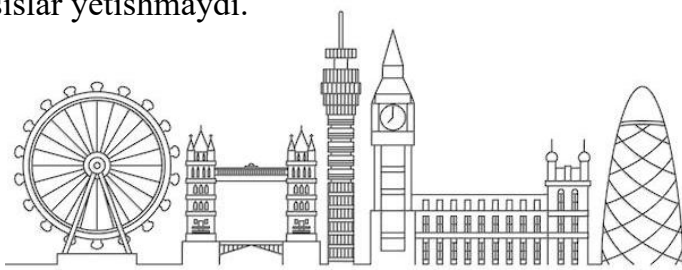
2. Muammo bayoni

Hozirgi vaziyatni tahlil qilganda quyidagi muammolar aniqlanadi:

1. Huquqiy bo‘shliqlar: Elektron monitoring va boshqa AKT vositalari bilan ishlashning aniq qoidalari yetarli emas. Masalan, video kuzatuv yoki elektron bilaguzukdan foydalanish bo‘yicha yagona standartlar mavjud emas.

2. Shaxsiy ma‘lumotlar xavfsizligi: Mahkumlar va ularning oila a‘zolarining shaxsiy ma‘lumotlari yetarlicha himoya qilinmagan, ma‘lumotlarni noto‘g‘ri ishlatish xavfi mavjud.

3. Texnik va kadr tayyorgarligi yetishmovchiligi: Jinoyat-ijro organlarida AKT vositalarini samarali qo‘llay oladigan mutaxassislar yetishmaydi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

4. Xalqaro standartlar bilan uyg'unlik yo'qligi: Ko'plab rivojlangan mamlakatlarda elektron monitoring tizimlari aniq qoidalarga asoslangan, lekin O'zbekiston qonunchiligi bu tajribani to'liq aks ettirmagan.

3. Huquqiy tahlil

Mahkumlar nazoratida axborot texnologiyalarini qo'llashning huquqiy asoslarini tahlil qilganda bir nechta muhim jihatlar ajralib turadi:

1. Jinoyat-ijro kodeksi: O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijro kodeksi mahkumlarning huquqlari va majburiyatlarini belgilaydi. Hozirgi vaqtda elektron monitoring va boshqa AKT vositalarini qo'llash bo'yicha aniq qoidalar yetarli emas.

2. Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish: Mahkumlar va ularning oila a'zolarining shaxsiy ma'lumotlarini to'plash va saqlash bo'yicha qonuniy cheklovlar mavjud, ammo AKT vositalaridan foydalanganda ma'lumotlar xavfsizligini ta'minlash bo'yicha aniq mexanizmlar yetishmaydi.

3. Xalqaro tajriba: Ko'plab rivojlangan mamlakatlarda elektron monitoring tizimlari maxsus qonun va standartlarga asoslangan. Masalan, Evropa davlatlarida mahkumlarni elektron nazorat qilish va video kuzatuv OAV orqali jamoatchilikka oshkor qilinmasligi, ma'lumotlar shifrlanishi, maxsus sertifikatlangan tizimlar orqali saqlanishi talab etiladi.

4. Normativ huquqiy bo'shliqlar: AKT qo'llanilishi bilan bog'liq huquqiy bo'shliqlar jinoyat-ijro organlariga keng vakolat beradi, bu esa shaxsiy hayot va ma'lumotlar xavfsizligiga tahdid soladi.

Tahlil natijasi: Mahkumlar nazoratida axborot texnologiyalarini qo'llash samarali bo'lishi mumkin, ammo uning huquqiy mexanizmi aniq, shaffof va xalqaro standartlarga mos bo'lishi zarur.

4. Takliflar

1. Maxsus normativ-huquqiy baza yaratish:

- o Elektron monitoring, video kuzatuv, GPS va boshqa AKT vositalarini qo'llash bo'yicha alohida qonun yoki qo'llanma ishlab chiqish.
- o Mahkumlarning huquqlari, shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish va nazorat mexanizmlari aniq belgilanishi lozim.

2. Axborot xavfsizligi standartlari:

- o Mahkumlar va ularning oila a'zolarining shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish bo'yicha aniq qoidalar joriy etish.
- o Ma'lumotlar shifrlanishi, faqat maxsus vakolatli xodimlar tomonidan foydalanilishi va doimiy monitoring qilinishi kerak.

3. Texnik va kadr tayyorgarligi:

- o Jinoyat-ijro organlari xodimlari uchun AKT vositalari bo'yicha muntazam treninglar tashkil etish.
- o Tizimlarni texnik xizmat ko'rsatish va yangilash bo'yicha standart operatsion protseduralarni ishlab chiqish.

4. Xalqaro tajriba asosida rivojlantirish:

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

- Evropa va boshqa rivojlangan mamlakatlarning elektron monitoring tizimlarini o'rganib, eng yaxshi amaliyotlarni joriy etish.
- Tizimning samaradorligini baholash uchun indikatorlar va monitoring mexanizmlari yaratish.
- 5. Qonun ijrosini nazorat qilish:
 - Mahkumlarni nazorat qilish tizimining samaradorligi va huquqiy asoslarining muvofiqligi bo'yicha muntazam audit o'tkazish.

5. Xulosa

Axborot texnologiyalarini mahkumlar nazoratida qo'llash jinoiy-ijro tizimini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi, samaradorlikni oshiradi va huquqbuzarliklarni kamaytiradi. Shu bilan birga, bu jarayonning huquqiy asoslarini mustahkamlash zarur.

- Elektron monitoring va boshqa AKT vositalarini qo'llash huquqiy jihatdan aniq belgilanishi lozim.
- Mahkumlar va ularning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish mexanizmlari takomillashtirilishi kerak.
- Xalqaro tajribadan kelib chiqib, samarali va xavfsiz tizim yaratish mumkin.

Takomillashtirilgan huquqiy normalar jinoiy-ijro tizimining shaffofligini oshiradi va zamonaviy axborot texnologiyalaridan qonuniy foydalanish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-ijro kodeksi, Toshkent, 2025.
2. O'zbekiston Respublikasi Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish to'g'risidagi qonun, Toshkent, 2022.
3. Abduqodirov, M. "Axborot texnologiyalari va jinoyat-ijro tizimi", Toshkent, 2021.
4. Karimov, A. "Elektron monitoring tizimlarini joriy etishning huquqiy asoslari", Huquqiy ilm, 2020, №3, 45–52-betlar.
5. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), Standards on electronic monitoring, Strasbourg, 2019.
6. Lutfullayev, S. "Mahkumlar nazorati va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari", Toshkent, 2022.
7. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Use of ICT in criminal justice systems, Vienna, 2020.

